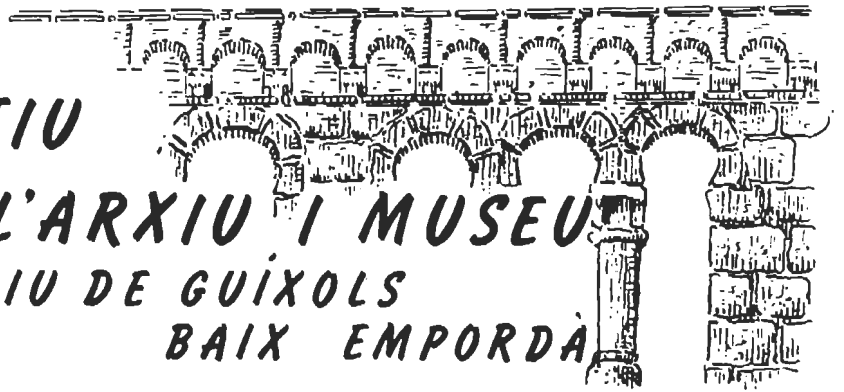

**INFORMATIU
DE L'ARXIU I MUSEU
DE SANT FELIU DE GUIXOLS
BAIX EMPORDÀ**

EDITORIAL

El nostre Museu roman encara tancat per les obres de remodelació que es fan a l'edifici barroc del Monestir. No sabem, ara mateix, quan podrà obrir de nou les seves portes al públic. Tanmateix, la Junta del Museu, justificant la seva raó de ser, vol continuar amb la seva tasca, que és doble. La primera — rutinària i silenciosa, d'àmbit intern — consisteix a inventariar les peces recollides per tal de garantir-ne la seva procedència i conservació. La segona, d'àmbit extern, pretén de mostrar-les al públic. Conservar i difondre tot allò que està

d'alguna manera relacionat amb la història de la nostra Ciutat és la missió que se'ns ha confiat, al Museu i a l'Arxiu.

D'acord, doncs, amb tot això i recollint la suggerència dels educadors/ensenyants de Sant Feliu que intenten — perquè ho creuen essencial — d'ajudar llurs alumnes a descobrir les arrels de la nostra identitat col·lectiva, la Junta del Museu ha decidit muntar a la sala de l'Ajuntament una exposició del més important que conservem de la nostra *PREHISTÒRIA*, del nostre passat més llunyà, de quan els

ARXIU

→
nostres més antics avantpassats no produïen encara documents escrits i, per tant, hem de recórrer — com a documentació històrica— a la informació arqueològica. Les divisions tradicionals o habituals distingeixen tres períodes de la prehistòria: el *paleolític*, el *mesolític* i el *neolític* que enllaça ja amb l'edat dels metalls.

Immediatament, doncs, topem amb la dificultat de les paraules. Els prehistoriadors han anat creant un vocabulari molt adequat a als seus estudis, i així ni el mateix so dels mots

MUSEU

(*significant*) ni allò que representen (*significat*) no ens sona gens familiar, conegut. S'ha format un registre del llenguatge molt tècnic que, com deia Leroi-Gourhan, és alhora vague i precís.

I és que a l'hora de batejar els nous jaciments prehistòrics, s'escollí el nom de les localitats on s'havien identificat per primera vegada unes restes semblants. Així, dels llocs de Saint-Acheul, d'Aurinyac, de Le Moustier, etc., n'han sortit els termes d'*aixelià*, *aurinyacià*, *mousterià*, etc.

EXPOSICIÓ DE PREHISTÒRIA COMARCAL. SANT FELIU DE GUÍXOLS

AGRAÏMENTS

Han col·laborat en aquesta exposició:

L'ASSOCIACIÓ ARQUEOLÒGICA DE GIRONA
EL SERVEI D'ARQUEOLOGIA DE LA DIPUTACIÓ DE GIRONA
EL MUSEU ARQUEOLÒGIC DE BANYOLES

1.— «Chopper» (Pic del Montgrí) sobre còdol de cornubianita. Material procedent de la Selva. Museu de Sant Feliu.

VITRINA 1. (Paleolític inferior)

«Choppers», pics, «Choppings-tools», bifacials i percutors.

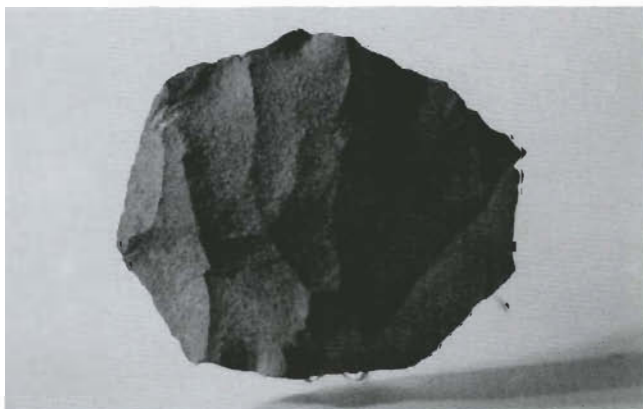

2.— Punta mousteriana, làmines aurinyacianes, raspador denticulat i rascadora. Útils elaborats amb sílex procedents de la Selva. Museu de Sant Feliu.

VITRINA 2. (Paleolític mitjà i superior)

Percutors, poliedres, nuclis d'asclats «Levallois», puntes mousterianes, puntes de «Tayac», rascadores, denticulats, becs, raspadors i burins.

2.— Nucli d'asclats «Levallois».

VITRINA 3. (Epipaleolític o mesolític)

(Nuclis, rascadores, raspadors, burins, perforadors, trapezis escalens de dors rebaixat, formes menys abundants, rebuig de talla, microburins i polidor.

VITRINA 4.

1r prestatge (Sepulcres de fossa)

Vas de boca quadrada de la necròpolis de sepulcres de fossa del Puig d'en Roca de Girona (Museu Arqueològic de Girona).

Ganivets i destrals votives procedents de Vilartagues.

VITRINA 5. (Bronze i ferro)

1r prestatge: Materials procedents de les coves de Malvet.

2r prestatge: Destrals de pedra polida de la comarca.

3r prestatge: (Ferro) Del Bosc d'en Rabell, Solius i de la Costa d'en Cirera.

VITRINA 6.

Matèria primera utilitzada per l'home prehistòric.

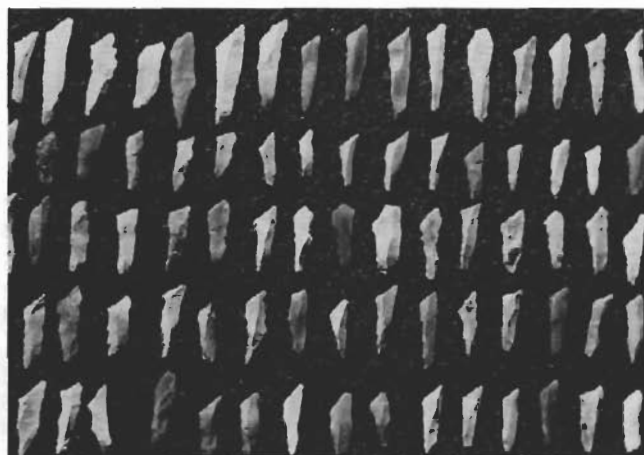
Evolució dels nuclis.

Alteració de la pàtina.

VITRINA 7.

Maqueta de la Cova d'en Daina (Néstor Sanchiz).

Jaciments de superfície d'època incerta.

3.— Triangles escalens (micròlits) procedents del jaciment epipaleolític de Sant Benet. Museu de Sant Feliu.

2n prestatge (Dòlmens)

Peces de collaret (Cova d'en Daina).

Ganivets, placa de pissarra, percutor, vas, fragment de ceràmica campaniforme, puntes de fletxa (Mas Bousarenys).

3r prestatge (Sepulcres paradolmènics).

Material divers de la Costa d'en Cirera, Mas Asols i Turó de l'Àliga.

5.— Punta foliàcia amb retoc bifacial del dolmen del Mas Bousarenys (Santa Cristina d'Aro). Museu de Sant Feliu.

VITRINA 8.

Crani de l'home de l'Aragó (Talteüll, Rosselló).

VITRINA 9.

Mandíbula de Banyoles (Home pre-neandertalià), del Museu Arqueològic Comarcal de Banyoles.

ORIENTACIÓ CRONOLÒGICA GENERAL

EL PALEOLÍTIC («edat de la pedra vella o tallada») ES DIVIDEIX EN INFERIOR, MITJÀ I SUPERIOR.

PALEOLÍTIC INFERIOR

(500.000-100.000 aC)

Durant aquest període, de llarguíssima duració, l'home vivia preferentment a l'aire lliure, prop dels rius, de la caça i de la recol·lecció de fruits naturals.

Tot i que també utilitzava l'os i la fusta per fabricar les seves eines, fins a nosaltres ens han arribat només les fetes amb pedra.

Les eines de pedra més antigues eren els *Choppers* (útils inifacials, còdols tallats per una sola cara) i els *Choppings-tools* (bifacials, còdols tallats per les dues cares).

PALEOLÍTIC MITJÀ I SUPERIOR

(100.000-10.000 aC)

Durant el Paleolític Mitjà (100.000-35.000), amb l'home de Neanderthal i sense abandonar les antigues tècniques, n'aparegueren de noves: *asclats* que s'obtenien preparant prèviament un nucli —de quars i de quarsites, sobretot— que era colpejat per fer-li saltar vàries arestes de tall que, després, també eren retocades (conjunts de puntes triangulars i de rascadores, per exemple).

El Paleolític Superior (35.000-10.000) comprèn la darrera fase de l'última glaciació del Quaternari.

Els homes d'aquell període (*de Cromanyó o Homo Sapiens Sapiens*) utilitzaven preferentment el sílex.

Les tècniques de fabricació es diversificaven i tendien a ser més petites i, alhora, més efectives.

EPIPALEOLÍTIC (o MESOLÍTIC)

(9.000-6.000 aC)

És el final del paleolític. La tècnica utilitzada esdevingué especialment microlaminar.

NEOLÍTIC (5.500-2.500 aC)

En aquesta època («*pedra nova o polida*») l'home, fent-se sedentari, començà a desenvolupar l'agricultura, la ramaderia, la ceràmica, etc. Tanmateix continuà l'economia de la recol·lecció i de la caça.

EDAT DELS METALLS (2.500-1.800 aC)

L'edat dels metalls començà en el període anomenat *Calcolític*, al·ludint l'aprenentatge del coure i de la seva utilització. Abans de l'època ibèrica no sembla que tingués molt de ressò a les nostres contrades.

Així i tot, el fet de poder fer objectes (punyals, ganivets, destrals, etc.) de metall facilitaria el treball de l'home i suposava un avanç qualitatiu en la seva tecnologia.

El treball del coure hom l'associa a la gent del *Vas Campaniforme*, i molt aviat va ser substituït pel bronze (aliatge de coure i estany).

DEL BRONZE AL FERRO (1.800-700 aC)

Hom atribueix a moviments migratoris indoeuropeus la inicial metal·lúrgia del ferro, malgrat que aquells pobles eren portadors d'una cultura de bronze final.

Segui com sigui, durant aquella època, el metall bàsic continuà essent el bronze per fabricar destrals de formes més complexes i objectes petits i nous com fibules i grans agulles de cap. La tècnica del bronze resultava més senzilla i còmoda.

El ferro era conegut com a material apte per a ser treballat, però el seu ús era escàs i limitat a armes i a objectes ornamentals, sense aplicació a les eines.

D'altra banda, noves modes vingueren a renovar la decoració de la ceràmica i s'introduí el ritual de la incineració dels cadàvers, per la qual cosa avui hom anomena aquelles cultures com les dels *pobles dels camps d'urnes*.

BIBLIOGRAFIA GENERAL CONSULTADA

- CANAL J. i CARBONELL E., *Catalunya Paleolítica*. Patronat Francesc Eisemenis. Diputació de Girona, 1989.
- CARBONELL E. i PONS E., *Girona abans de Girona —Prehistòria—*. Col·lecció Quaderns d'Història de Girona. Edit. Ajuntament-Diputació de Girona, 1987.
- LEROI-GOURHAN i altres, *La Preshistoria*. Nueva Clio, Edit. Labor. Barcelona, 1972.
- VERDAGUER, E. *Arqueologia i Prehistòria*. Plecs de la Vall de Llèmena 2. Suplement d'Estudis Locals. Maig, 1989.
- VVAA, «*L'home de Tautavel*», Dossiers de l'Arqueologie. Núm. 36. Fontaine-Lès-Dijon, 1979.

EVO

PALEOLÍTIC

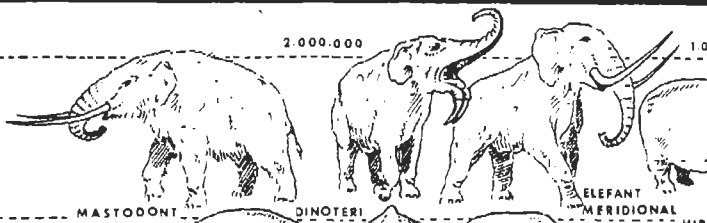
ANYS :

4.000.000

2.000.000

1.0

FAUNA :

EVOLUCIÓ HUMANA :

AUSTRALOPITEC AFARENSIS

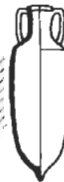

HOMO HABILIS AUSTRALOPITEC HOMO ERECTUS

EVOLUCIÓ CULTURAL :

CHOPPER CHOPPING-TOOL UNIFACIAL

EL PALEOLÍTIC DE LA COMARCA DE LA SELVA

Els materials que aquí s'exposen són una síntesi representativa de tota la sèrie d'instruments paleolítics trobats des de l'any 1974 per Néstor Sanchiz i col.laboradors al SO de la comarca de la Selva.

Les característiques que es repeteixen en tots els jaciments descoberts a l'indret esmentat són fonamentalment dues. En primer lloc són en una alçada absoluta que oscil.la entre els 100 i 230 m, i en segon lloc que tots resten a la superfície a causa de les fortes erosions produïdes amb posterioritat a l'ocupació humana.

Cal senyalar que les indústries pertanyen a cultures molt diferenciades que abasten, aproximadament, més de 400.000 anys. Estan representades la de *còdols tallats* (Paleolític Inferior Arcaic); l'*Aixelià* i l'*Evenossià* (Paleolític Inferior); el *Mosterià* (Paleolític Mitjà); l'*Aurinyacià* i el *Solutrià* (Paleolític Superior).

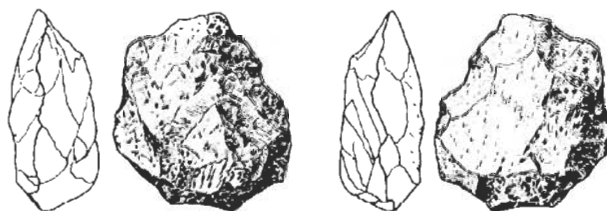
Des del començament de les prospeccions fins a l'actualitat, ja s'han recuperat prop d'un centenar d'estacions, el que fa que la Selva tingui un lloc destacadíssim per l'acumulació de manifestacions materials dels grups del Paleolític, fonamentalment l'Inferior i el Mitjà, a Catalunya.

En el Mosterià es produeix l'evolució predominant de les indústries sobre esclats, essent els elements constitutius bàsics les *rascadores*, els *denticulats*, els *burins*, els *ganivets*, etc.

Als jaciments d'aquest període hi ha un gran desenvolupament de la tècnica *levallois* o de preparació dels nuclis, abans d'obtenir-ne un asclat.

S'observa una disminució dels còdols tallats de forma simple, essent totes les morfologies sobre el mateix tipus de suport: nuclis.

En el grup del Mosterià hi ha un gran ventall de subdivisions: tipus *Quina*, *Charentià*, *denticu-*

BIFACIALS

lats, típic, etc. Pel que fa als jaciments investigats fins ara, el típic i el denticulat són els més repetits a la Selva.

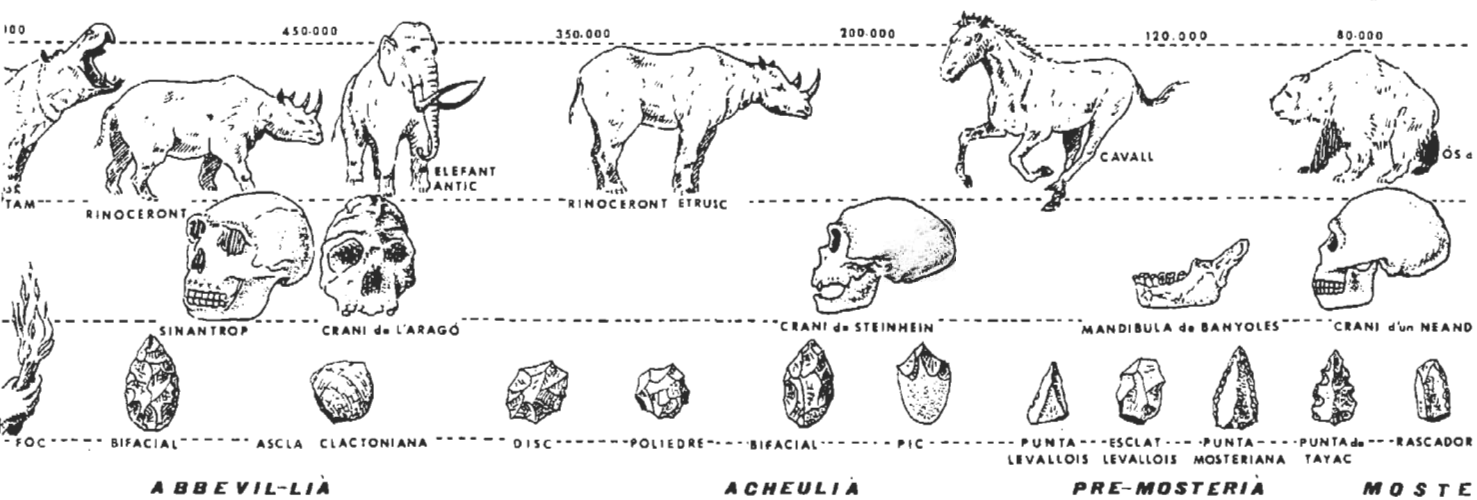
Cronològicament, podríem situar la major part del Mosterià en el Würm, període comprès entre els 80 i 35.000 anys.

De l'Aurinyacià i Solutrià s'han trobat alguns instruments atribuïbles a les cultures del Paleolític Superior, encara que de manera menys abundant (alguna fulla de llorer, raspadors de morro, etc). La seva cronologia oscil.la entre els 35 i 20.000 anys.

Llevat del Paleolític Superior, observem que els materials en què han estat fets els instruments són, en la major part, de quars, pòfir, cornubianita i quarsita. S'obtenen del medi circumdant pròxim, excepte en rares ocasions en què existeix algun material transportat.

Eudald Carbonell

LUCIÓ HUMANA I CULTURAL: DEL PALEOLÍTIC INFERIOR PAL

ARXIU

MUSEU

SÍNTESI DEL POBLAMENT COMARCAL EN ÈPOCA PRIMITIVA: DEL PALEOLÍTIC A L'EDAT DEL FERRO. BIBLIOGRAFIA.

PALEOLÍTIC-EPIPALEOLÍTIC

Si deixem de banda algunes peces lítiques trobades aïlades i a la superfície, que per les característiques morfològiques o per la tècnica del tallat algunes podrien pertànyer molt bé al Paleolític mig i altres a l'Aurinyacià, es pot dir que el primer poblament estable que coneixem a casa nostra correspon a finals del Paleolític superior o a l'Epipaleolític. Un grup de gent, potser una banda de caçadors nòmades, muntà el seu campament, ara fa més de 10.000 anys, en un indret molt a prop de l'actual masia de Sant Benet. En realitat en sabem ben poca cosa, perquè les campanyes d'excavació realitzades, que en conjunt han proporcionat uns quants milers de sílex entre peces i esquerdills, no ens han descobert ni els enterraments ni les llars o fons de cabana. L'estudi s'ha de fer només a base de les seves deixalles de pedra tallada, doncs la ceràmica encara no es coneixia i l'acidesa del terreny ha destruït el material ossi que indubtablement hi havia.

Per tant, l'única cosa que en podem dir en concret, mentre noves troballes no ho desmenteixin, és que foren els primers pobladors que d'una manera més o menys permanent s'establiren a la comarca.

NEOLÍTIC

La segona referència sobre comunitat humanes, per raó d'antiguitat, pertany a ben entrat el Neolític. Petits grups degueren aixecar les seves cabanes a Pinell i a Vilartagues, com sembla palesar-ho el descobriment de les seves sepultures (els anomenats sepulcres de fossa) i algunes peces de sílex i destraletes votives recollides a l'aire lliure.

D'aquesta gent, que visqué uns 2.500 o 2.000 anys abans de C., anomenada *pagesos del pla* pel Dr. Miquel Garradell, només se'n coneixen les tombes, i encara en nombre relativament escàs perquè la seva localització es fa sempre molt difícil.

El seu pas per la nostra comarca ve testimoniada, com hem dit abans, per uns enterraments descoberts fa una pila d'anys a l'antiga rajoleria de Pinell i per un magnífic ganivet de sílex procedent de la també rajoleria Tixé, de Vilartagues.

Probablement cal situar en aquest context cultural una punta de sageta (actualment perduda) procedent de la muntanya de Sant Elm, les destraletes votives de la vinya Xartart, prop del Sot dels Canyers, i l'enterrament que es descobrí en fer els fonaments d'una casa de la Rambla del Por-

talet, i que malauradament no es va poder estudiar al seu moment.

NEOLÍTIC-CALCOLÍTIC

Cap a finals del Neolític i durant el Calcolític (uns 2.000 anys a. de C.) a les muntanyes veïnes hi visqueren algunes comunitats de pastors i caçadors que enterraven els seus morts en espectaculars i ben construïts monuments funeraris (dòlmens) o bé en covetes naturals, algunes d'elles prèviament agençades.

Amb aquests constructors de megàlits passa exactament el mateix que amb els habitants de la plana, que en coneixem els enterraments, però n'ignorem els poblats.

A la comarca, al sector de les Gavarres, aquests monuments hi són amb abundor, la qual cosa indica un poblament relativament important. A Santa Cristina d'Aro coneixem els megàlits de Bousarenys i les Pedres dretes d'en Lloberes, i a Romanyà de la Selva la Cova d'en Daina i un bon nombre de cistes: la del camp d'en Güitó, de l'Oliveret, del camí de Vallvenera, de la carretera de Calonge, del bosc d'en Roquet, a part d'uns quants menhirs.

Al costat d'Ardenya els enterraments els trobem en covetes naturals, algunes com hem dit abans, prèviament acondicionades: les del mas Asols, la dels Lladres (Sant Baldiri), la del Llop (Puig de les Cols), les de la costa d'en Cirera, a més d'un crescut nombre encara d'inèdites.

BRONZE

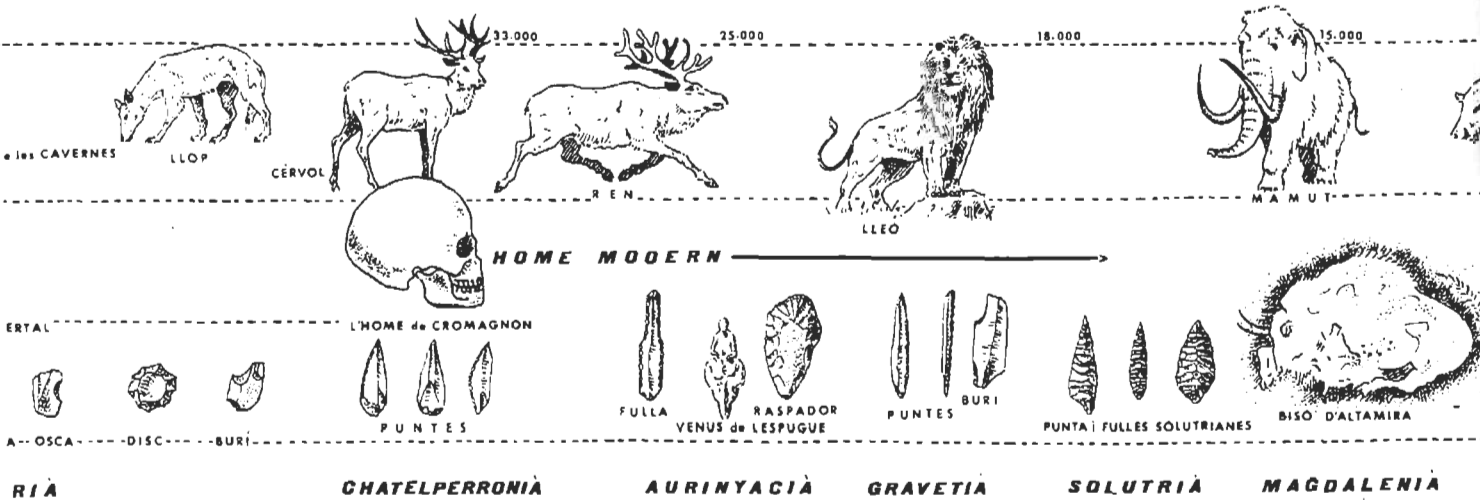
Els seus inicis són una mica confosos. El bronze antic i mig (1.800-1.100 a.C.) és mal conegut a Catalunya, però sembla que enllaça sense gaires diferències amb el megalitisme.

A Malvet han estat excavades i estudiades dues covetes sepulcral, amb enterraments múltiples, que en part pertanyen al bronze final (1.100-650 a.C.). S'hi va trobar un punxó de metall i mostres de ceràmica acanalada. Al mateix indret coneixem altres covetes semblants encara per excavar.

També coneixem la troballa d'una destra a can Llach i un fragment de sageta prop del Bousarenys.

Probablement pertanyin a aquest període de les covetes artificials de Solius i qui sap si l'estació a l'aire lliure de Tallades-Can Duran del Gatellar, amb sílex, destraletes de pedra polida, penjoll piriforme de quarsita i algun molí de mà.

TIC INFERIOR FINS A L'EDAT DELS METEOROLÍTIC MITJÀ PALEOLÍTIC SUPERIOR

FERRO

El descobriment del ferro representa un canvi radical. Els morts són incinerats i les cendres col·locades dins d'unes funeràries. La ceràmica decorada amb cordons aplicats té, en aquest moment, el seu màxim desenvolupament.

A la nostra comarca no coneixem, per ara, cap poblat ni cap necròpolis. Tan sols hem localitzat a Solius una gerra (urna?) profundament decorada i una altra al bosc d'en Rabell molt més senzilla, a més d'un cert nombre de petits fragments esparsos a la Plana de Vidre, Costa d'en Cirera, Solius, etc.

Josep Escortell

BIBLIOGRAFIA

Josep Pella y Forgas: HISTÒRIA DEL AMPURDÀ, 1883
E. González Hurtebise: BOSQUEJO HISTÓRICO DE LA VILLA DE SAN FELIU DE GUÍXOLS. 1970.
L. Esteva: PREHISTORIA DE LA COMARCA GUIXOLENSE. Anales I. E. Gerundenses, 1957 i 1958.
Luis Esteva: ¿UNA ESTACIÓN PALEOLÍTICA EN NUESTRA ZONA?. Ancora, Nadal 1955.
Luis Esteva: TEMAS DE PREHISTORIA GUIXOLENSE: UNA PIEZA DEL PALEOLÍTICO SUPERIOR. Ancora, F.M. 1959.
Josep Escortell: UNA PROBABLE PEÇA DEL PALEOLÍTIC INFERIOR PROCEDENT DE PENEDES. Ancora, 14-IV-1977.
Narcís Soler: SANT BENET (St. Feliu de Guíxols). a «El Paleolític de les comarques gironines» 1976.
Narcís Soler: EL JACIMENT EPIPALEOLÍTIC DE SANT BENET. a XX Assemblea Intercomarcal d'estudiosos, St.F.G. 1977.
Narcís Soler: ESTACIÓ MAGDALENIANA DE SANT BENET. Ancora, F.M. 1981.
Juan Sanchiz: SANT BENET EPIPALEOLÍTICO. Ancora, 8-XII-1977.
Manuel Santaló: UNA NOVA ESTACIÓ? EL FORN DE PINELL. «El Autonomista» Girona, octubre 1930.
Llambert Font: L'HOME PREHISTÒRIC VA POSAR LA SEVA PETJADA A LES NOSTRES COMARQUES. LES EXCAVACIONS DE LA RAJOLERIA DE PINELL. «La Costa Brava», 7-XI-1931.
Luis Esteva: CONTRIBUCIÓN AL ESTUDIO DE LA PREHISTÓRICA LOCAL. Ancora, F.M. 1953.
Luis Esteva: ¿TENIA IMPORTANCIA HISTÓRICA EL CADÁVER RECIENTEMENTE DESCUBIERTO POR UNOS ALBAÑILES?. Ancora, 16-V-1957.
LA COVA D'EN DAINA. «Revista de Gerona», juny 1894.
Agustí Casas: NOTA SOBRE ELS MONUMENTS MEGALÍTICS DE LA REGIÓ DE SANT FELIU DE GUÍXOLS. Anuari I.E.C. Vol. II. 1908.
Manuel Cazorro: LOS MONUMENTOS MEGALÍTICOS DE LA PROVINCIA DE GERONA. Madrid, 1912.
Agustí Casas: NOU MEGALIT A L'AGRUPAMENT DE SANT FELIU. «Ciutat Nova», St. Feliu de Guíxols, 25-XII-1917.
Lluís Pericot: LA GALERIA COBERTA DE SANTA CRISTINA D'ARO. Butlletí de l'Associació Catalana d'Antropologia, Etnologia i Prehistòria, Vol. I 1923.
Luis Esteva: EXPLORACIONES DOI MÉNICAS FN SANTA CRISTINA DE ARO Y ROMANYÀ DE LA SELVA. Ancora, F.M. 1952.
Luis Esteva: EL PASADO DOMINGO FUE LEVANTADO EL MENHIR DE LA MURTRA. Ancora, 1-V-1952.
Luis Esteva: LA CISTA DEL CAMP D'EN GUITÓ. Ancora, 5-VI-1952.
Luis Esteva: RESTAURACIÓN DEL DOLMEN DE MAS BOUSARENYS. Ancora, 7-V-53.

L. Esteva: ELS BOUSARENYS RESTAURADO. Ancora, 21-V-1953.
L. Esteva: LES PEDRES DRETES D'EN LLOVERES. Ancora, 4-VI-1953.
L. Esteva: MEGALITOS CON PUERTA DE ENTRADA. Ancora, 8-V-1954.
L. Esteva: NUEVOS HALLAZGOS EN EL BOUSARENYS. Ancora, 12 maig 1955.
L. Esteva: EL DR. WOLFGANG DHEN Y NUESTRO VASO CAMPANIFORME. Ancora, 29-III-1956.
Luis Esteva: UN MENHIR INÉDITO. EL TERME DE BELLIU. Ancora, 5-IV-1956.
Luis Esteva: TRES RESTAURACIONES EN LAS GAVARRAS. «Revista de Gerona» n° 2, 1956.
Luis Esteva: RESTAURACIÓN Y ESTUDIO DE LOS MONUMENTOS MEGALÍTICOS DE LA COMARCA DE S.F.G. «Los Sitios, 22-X-1957.
Luis Esteva: SEPULCROS MEGALÍTICOS DE LAS GAVARRAS: I, II III. Anya 1964-1966 i 1970.
Luis Esteva: TÉCNICA MEGALÍTICA GERUNDENSE. A Arquitectura megalítica y ciclopea catalano-balear. C.S.I.C. 1965.
Pere Caner: UN NOU DOMEN A LES GAVARRAS. «Proa», Palamós, 1964.
L. Esteva: OTRO IMPORTANTE SEPULCRO MEGALÍTICO EN LAS GABARRAS: EL DOLMEN DE PUIG D'ARQUES. Ancora, 29-VII-1965.
L. Esteva: EL MENHIR DEL MAS ROS. Ancora, 9-II-1967.
L. Esteva: TÉCNICA CONSTRUCTIVA EN ELS SEPULCRES MEGALÍTICS DE L'EMPORDÀ. Estudi sobre temes del Baix Empordà n° 2. 1983.
L. Esteva: SEPULCRE PARADOLMÈNIC DEL TURÓ DE L'ÀLIGA. Estudi sobre temes del Baix Empordà, n° 4. 1985.
L. Esteva: LA COVA D'EN PERE (Sta Cristina d'Aro). Estudi sobre temes del Baix Empordà, n° 5. 1986.
José Rigau: EL MENHIR DEL TERME GROS. Símbolo.
Carles Aulet: UN MENHIR CAÏDO?, Ancora, 8-VII-1972
Luis Esteva: SEPULCROS MEGALÍTICOS DE LAS GABARRAS. NOTÍCIAS COMPLEMENTARIAS. Cypsela II. 1977.
L. Esteva: NOTAS DE ARQUEOLOGIA DE CATALUÑA Y BALEARES III. Ampurias 1965. p.280-284.
L. Esteva: NUEVAS PIEZAS DE SÍLEX HALLADAS EN LA COMARCA GUIXOLENSE. Ancora F.M. 1972.
L. Esteva: NUEVOS HALLAZGOS LÍTICOS CERCA DE LA CREU D'EN BARRAQUER. Ancora, 17-IV-1958.
Josep Escortell: LA PLANA DEL VIDRE DE SOLIUS. Ancora, F.M. 1972.
Juan Sanchiz: ACTIVIDADES ARQUEOLÓGICAS. Ancora, 26-VIII-1976.
J. Escortell/J. Sanchiz/N. Sanchiz: NOTES D'ARQUEOLOGIA COMARCAL. Ancora, F.M. 1974.
Juan Sanchiz: YACIMIENTO DE LA FONT DE PANEDAS. Ancora, Nadal, 1975
L. Esteva: JACIMENT DE CODOLS. Ancora, 4-VI-1977.
L. Esteva: UNA ALTRA DESTRAL NEOLÍTICA. Ancora, 1-VI-67.
Jordi Rabell: UNA ALTRA DESTRAL NEOLÍTICA TROBADA EN AQUESTA COMARCA. Ancora, 14-XII-1967.
Josep Escortell: DESTRAL NEOLÍTICA TROBADA A CASTELL D'ARO. Ancora, 2-V-1968.
J. Escortell/J. Sanchiz/N. Sanchiz: HACHAS NEOLÍTICAS DE PIEDRA PULIMENTADA DE LA COMARCA GUIXOLENSE. Ancora, del 14-XI-1974 al 16-I-1975.
L. Esteva: HALLAZGO DE 2 HACHAS NEOLÍTICAS. La Vanguardia, I-VII-1970.
F. Martí Jusmet: LAS HACHAS DE BRONCE EN CATALUÑA. Ampurias, 31/32. 1969. p.113-114.
J. Escortell: DUES MOSTRES DE CERÀMICA PREHISTÒRICA DE CORDONS APLICATS. Ancora 18-V-1978.
E. Pons. L'EMPORDÀ. De l'Edat del Bronze a l'Edat del Ferro. Centre d'Investigacions Arqueològiques de Girona. Generalitat de Catalunya-Diputació de Girona, 1984.

ALLS

EPIPALEOLÍTIC

NEOLÍTIC

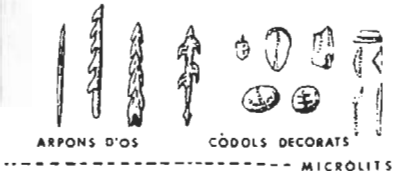
ENEOLITIC BRONZE

FERRO

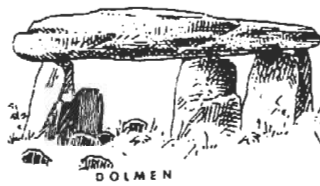
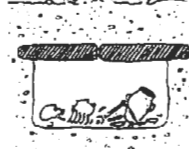
8.000 7.000 6.000 3.000 2.000 700 600

FAUNA ACTUAL

ARPONS D'OS CÒDOLS DECORATS MICROLITS

DOLMEN

URNA CINERÀRIA

CERÀMICA A TORN

VOCABULARI BÀSIC

ARQUEOLOGIA: Mètode per investigar que utilitza com a document qualsevol mena de vestigis materials deixats per l'home.

ASCLAT: Peça que prové de la talla d'un nucli. En el sistema lògic analític es coneix per base positiva.

AURINYACIÀ: Cronocultura característica del Paleolític superior inicial. És corrent que porti associades les següents morfologies: raspadors carenats, fulles estrangulades, retoc abrupte i atzagaies de base fesa. Localitzat a *Aurinyac* (França).

AUSTRALOPI TEC: Homínid bípede localitzat a Àfrica entre 4.000.000 i 1.000.000 d'anys. Es presenta sota les formes «africanus», «robustus», «etiopicus» i «afarensis».

AIXELIÀ: Cronocultura que es desenvolupa en el Paleolític inferior, es caracteritza per l'existència de bifaços, pics, «hacheraux», centrípets, a més a més d'asclats retocats. Fou descobert per primera vegada a *Saint Acheul* (França).

BEC: Instrument obtingut per dues osques oposades o bé adjacents.

BIFAÇ: Instrument apuntat o bé convex que presenta aresta bifacial i dues cares tallades. Conegut com a destal de mà. També utilitzem el terme Bifacial indistintament com a tècnica o com a morfologia.

BURÍ: Instrument caracteritzat pel bisell d'edre o políedre.

CALCOLÍTIC: Primera fase de l'Edat dels Metalls. L'Edat del Coure, que tingué lloc cap al 2.200 aC.

CHOPPER: Instrument tallat parcialment per una sola cara, amb una sola aresta. Base negativa.

CHOPPING-TOOL: Instrument tallat parcialment per ambdues cares; presenta una sola aresta. Base negativa.

CÒDOLS TALLATS: Grup tecnològic que es troba constituït per *choppers*, *chopping-tools*, polledres i centrípets, a més a més d'asclats i asclats retocats.

DENTICULAT: Instrument que presenta una forma dentada en el retoc.

DOLMÈNIC: Fa referència a dolmen. Monument funerari de grans pedres.

ENEOLÍTIC: Equival al terme Calcolític.

EPIPALEOLÍTIC: Cronocultura del paleolític tardà, caracteritzada per la seva estructura microlítica i en alguns casos microlaminar. Transició entre els caçadors-recol·lectors i ramaders-agricultors.

ESTRATIGRAFIA: Conjunt d'estrats o bé nivells interaccionats que s'han produït com a conseqüència d'una dinàmica sedimentària.

EVENOSIÀ: Cronocultura que es desenvolupa del Riss fins al Würm I. Es localitza a *Sainte Anne d'Evenos* (França).

FOSSA: Forat excavat al terra per a diverses funcions: lloc on enterrar, o per tirar-hi escombraries, pou, sitja...

GRAVETIÀ: Cronocultura que es caracteritza per l'associació del retoc abrupte (Puntes de la *Gravette*), raspadors i estructura laminar. Es localitza en el Paleolític superior mitjà. Fou localitzada per primera vegada a la *Gravette* (França).

HOMO ERECTUS: Forma humana estesa per Àfrica, Europa i Àsia. Té una mitjana de 1.000 a 1.200 cc de capacitat craniana. Es tracta d'una forma característica del Paleolític inferior.

HOMO HABILIS: Forma humana que solament es coneix a Àfrica; té uns 800 cc de mitjana craniana. Es localitza cronològicament entre 2 milions i 1'6 milions d'anys.

HOMO SAPIENS NEANDERTALENSIS: Forma humana desenvolupada entre els 80.000 i 85.000 anys, s'estén fonamentalment per Europa i el Pròxim Orient. Es troba associat generalment a les indústries de tipus mosterià i chatelperronià.

INCINERACIÓ: Sistema d'enterrament que consisteix a cremar el cadàver i guardar-ne les cendres en algun recipient.

INHUMACIÓ: Sistema d'enterrament que consisteix a mantenir íntegre el cadàver.

LÀMINA: Asclat llarg i prim.

LEVALLOISIÀ: Mètode de talla que es basa en la preparació sistemàtica dels nuclis. Té com a objectiu l'obtenció d'asclats predeterminats.

LÍTICA: Fa referència als objectes de pedra.

MAGDALENIÀ: Cronocultura caracteritzada per burins i raspadors sobre làmina i una important indústria en os, fonamentalment els arpons. Paleolític superior final. Epònim de la *Madelaine* (França).

MEGALITISME: Període conegut per les construccions fetes en grans blocs de pedra, que tingueren lloc entre el Neolític i l'Edat de Bronze.

MESOLÍTIC: Vegeu Epipaleolític.

MICROLITISME: Tècnica de talla de petits instruments de pedra. Es desenvolupa en el Paleolític superior i epipaleolític, principalment.

MULTIFACIAL: Políedre. Base negativa que presenta diverses arestes i vàries cares.

NECRÒPOLIS: Lloc d'enterrament. Cementiri antic.

NEOLÍTIC: Edat de la pedra polida. Es caracteritza per l'arribada i implantació de l'agricultura i ramaderia.

NIVELL: Estructura sedimentària o bé arqueològica que presenta una certa homogeneïtat, o bé característiques semblants en tota la seva estructura.

NUCLI: Matriu de la qual s'extreuen asclats.

OSCA: Instrument que s'obté per un sol aixecament que trenca la continuïtat de l'aresta.

PALEOLÍTIC: Època de la pedra tallada. Es subdivideix en tres grans períodes: inferior, mitjà i superior. Quan les indústries són molt velles s'anomena arcaic.

PERCUTOR: Martell. Instrument que serveix per percutir la matèria primera i donar-li forma.

PLIOCÈ: Període geològic que es desenvolupa o es correspon al final del Terciari de 5 milions a 1,8 milions d'anys.

PLISTOCÈ: Període geològic denominat Quaternari. S'acaba a l'Holocè. (1'8 milions d'anys a 10.000).

POLÍEDRE: Matriu de pedra que presenta múltiples extraccions. De forma globulosa.

PUNTA: Instrument convergent de variada morfologia. N'hi ha una gran varietat (*Tayac*, *Quinson*, *Levallois*, *Gravette*, etc.).

QUATERNARI: Era quaternària. Darrera divisió cronoestructural de l'evolució del nostre planeta, es pot utilitzar com a sinònim de Plistocè.

RASCADORA: Instrument obtingut per retocs continuats. Laterals, transversals o bé laterotransversals.

RASPADOR: Instrument que presenta retoc a la part distal.

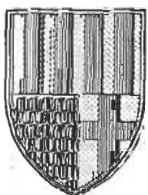
SOLUTRIÀ: Cronocultura que es caracteritza pel retoc pla (fulles i puntes) a més a més d'altres instruments del Paleolític superior mitjà, localitzat per primera vegada a la *Roche de la Solutrée* (França).

TERRASSA: Estructura geològica d'origen climàtic, característica de rius, llacs i mar. Normalment es troba a les escalonades a les riberes de les xarxes o concentracions hídriques, testimoniant els canvis dinàmics del paisatge.

UNIFACIAL: Base negativa que presenta una sola aresta i una cara tallada parcialment o totalment.

URNA: Recipient que serveix per guardar-hi les cendres d'un cadàver que ha sofert la cremació.

WÜRM: Darrer període glacial del sistema alpí, s'estén de 100.000 a 10.000 anys abans d'ara.

**-Servei de Publicacions i d'Arxiu de l'Ajuntament de St.F.G.
Departament de Cultura
-Junta del Museu Municipal**